

Tizenöt tábor Tarjánban

A 2020-as évet meghatározó, mindannyiunk életére jelentős hatást gyakorló Covid19 vírusról sok újat nem mondhatunk – sajnos ennek következtében azévi nagytáborunk elmaradt. Ezért is vártam – sokunkhoz hasonlóan – a 2021-es nyarat: végre újra találkozhatunk kedves, régen látott barátokkal, amatőrtársakkal; csodálhatjuk a nagyvárosokban élők számára kiváló, sötét égboltot és annak csodáit szabad szemmel, binokulárral, a számtalan távcsővel, turkálhatunk a bazar portékái között – végre visszatér megszokott életünk egy kis szelete.

Augusztus 12-én a táborhely felé közeledve különös érzés vett rajtam erőt. Milyen régen nem jártam erre, mennyi minden változott! Pedig csak tavaly maradt el a tábor, 2019-ben is itt voltam, sőt, 2020-ban, az ifjúsági tábor egy napján is részt vettem. Mégis olyan távolinak tűnt az utolsó tábor! 2006 óta, mióta a tábort Tarjánba hoztuk, csak 2018-ban voltam kénytelen lemondani a részvételről. Erre a 15 táborra szeretnék visszatekinteni, csupán kiragadva néhány érdekesebb eseményt, amivel, remélem, sok amatőrtárs számára sikerül kellemes emlékeket felidézni. A 2021-es és legelső tarjáni táborhoz pedig nagy-nagy személyes kapcsolat is fűz, amint ez majd a későbbiekben kiderül.

Tekintsünk gyorsan vissza az MTT 2021-re! Habár az előzetes jelentkezések többé-kevésbé a szokott ütemben és számban érkeztek, érthető okokból (utazási korlátozások, a vírus „utóhatásai” stb.) ezen a táboron a szokásosnál kevesebben, 273-an vettek részt – viszont a recepción ülve egyértelmű volt, hogy az érkezők lelkesedése, öröme az újbóli találkozás felett mit sem csökkent, sőt! A résztvevők alacsonyabb számában legalábbis részben megint csak a vírus hatása fedezhető fel közvetett és közvetlen formában. Néhányan még bizo-

nyára bizonytalanok voltak, biztonságos-e nagyobb tömegben tartózkodni, mások sajnos a járvánnyal és az oltással kapcsolatos nézeteik miatt nem vettek részt a rendezvényen. A táborhely üzemeltetése új kezekbe került, immár Baglyaspark néven ismeretes, de mindez a vendéglátók kedvességén mit sem változtatott, számos felújítással, megtisztított-megnagyobbított, észlelésre alkalmas területekkel találkozhattunk, így még „szellősebben” fértünk el az amúgy is nagy területen. Az idei táborban újdonság volt a „csiszolóházban” tartott előadások sorozata (erre megintcsak a virushelyzet miatt volt

Az asztrofészer (csiszolóház) mint szabadtéri előadóterem (Mizser Attila felvétele)

szükség, de lehetséges, hogy a szellősebb hely a jövőben is alkalmasabb helyszín lesz az ebédlőnél). Lelkes tagtársaknak köszönhetően részesei lehetünk rakéta- és léggömb-felbocsátásoknak, melyek kellemesen színesítették az előadásokban sem szűkítő programot – jó lenne hasonló eseményeken részt venni a jövőbeli táborokon is. A következő táborokon is jó lenne vendégül látni Tarján polgármesterét, Klinger Tamást, csakúgy, mint idén – minden bizonnyal örömmel tölti el, hogy a táborhelyet a csillagászat tudománya iránt érdeklődő, ugyanakkor bármely érdeklődő számára rendkívül nyitott és barátságos társaság „tartja megszállva” éjszaka is a nagy területet.

Értekezik a Polaris Észlelőszakköre, Molnár Péter vezetésével (Török Tünde felvétele)

Mind a polgármester részvétele a táborban, mind az új név, mind a tapasztalt felújítások mutatják, hogy a község komoly gondot fordít a táborhely fejlesztésére, vonzóbbá tételére. A tábor közel ötven, előzetesen regisztrált tarjáni lakos látogatta meg szombaton, akik amatőrtársaink segítségével távcsöves bemutatót, valamint lézeres csillagkép-túrán vehettek részt, minden bizonnyal szép emlékek vittek magukkal – erre utal, hogy a bemutató amatőrtársaink némelyikénél még éjfél tájban is csodálták az eget. Bár eddig is szívesen fogadtuk a látogatókat, jó ötlet volt ezt előre meghirdetni, a csoportot megszervezni – ez is olyan dolog, amit a jövőben célszerű lenne megtartani. Külön öröm volt a távcsöves bemutatóban, hogy szinte mindegyik, bemutatásra vállalkozó amatőrtársunk észlelőszakkörünk tagja volt, akár több éven keresztül is.

Részben az esti bemutatót előkészítendő, kis észlelőszakkörös találkozót is tartottunk szombaton a recepció mellett – jó volt személyesen találkozni a szakkörösökkel, hiszen a vírushelyzet következtében lényegében az egész évet csak a virtuális térben találkoztunk, ismerkedve egymással és a(z amatőr) csillagászat legkülönbözőbb területeivel.

Szerencsére mindhárom éjszakán részünk volt derült égben, folytak a megfigyelések, készültek a fotók, számláltattak a hullócsillagok, időről időre felhangzott a feltűnt meteorok fényességével arányos hangerejű rácsodálkozó kiáltás.

Ha kicsit távolabb tekintünk a múltba, elmondhatjuk, hogy sok mindent átéltünk mi, tarjáni táborozók, együtt. Volt részünk minden éjszakán derült egű táborban, és olyanban is, amikor szinte végig esett, a tábor „szimbóluma” szlovákiai tagtársnőnk csillagokkal díszített gumicsizmája is lehetett volna. Emlékszünk olyan táborra, amikor az előrejelzésnek megfelelően érkező, erős vihar űzött el számos táborozót a rétről a tábor utolsó előtti napján is, és olyanra is, amikor valósággal megváltásként tekinttünk a recepción a 40 fok körüli hőségben kókadozva az estére ígért hidegfrontra. Máig emlékszem a Hadak útján, borult éjszakán sétálva arra a fényes, zöldes színű tűzgömbre, amely még a felhőkön is átsejtett. 2009-ben, a Csillagászat nemzetközi évében tartott ötnapos táborban közel 20-an vágtunk bele tükörccsiszolásba, ekkor Zsámba István és Berente Béla kifogyhatatlan türelemmel ellenőriztek, mértek, adtak tanácsokat. Emlékszünk a réten bemutatott, legkülönbözőbb megoldásokra, kezdve az ötletes pajtaajtóktól az összehajtott fénymenetű műszereken át az egészen fura kinézetű műszerekig – nem kevésbé a motorizált binokulárszékre. (A „Mutasd meg távcsöved” évenkénti felvételei az Egyesület Youtube-csatornáján megtekinthetők). Hatalmas örömmel vásároltunk, cseréltünk, adtunk el a bazárban – bár én sokszor nem használtam végül fel az akkor nagy örömmel zsákmányolt javakat, de végül jó helyre

meteor

kerültek (pl. a Polarisban levő hintaló-naptávcsoben is ilyen síktükrök vannak). Este vörös fénynél óvatosan lépkedtünk a réten, megcsodáltuk az objektumokat az 50–60 centiméteres Dobsonokban, oda-odamentünk egy-egy érdekesebb műszerhez, hogy sokszor aztán a hang alapján vagy közelebb érve a fényben felismerve kiáltunk fel, hogy „jé, te vagy az, hát te is itt vagy?”. Szóval, zajlott az élet, barátkoztunk, beszélgettünk, közösen észleltünk. És ez a közös élmény a legfontosabb része a tábornak, és az egyesületi életnek is.

Sok minden változott a tarjáni évek alatt mind az égen, mind a földön. Egyre gazdagabb távcső- és kiegészítőkinálatból válogathatnak amatőrtársaink. Folytatják rohamos terjedésüket a különféle digitális eszközök, a mai távcsövekben-mechanikákban szinte „alapfelszereltségnek” számít a vezeték nélküli kapcsolat lehetősége a legtöbbünk zsebében lapuló okostelefonokkal. Szerencsére azonban a „hagyományos”, az égbolt sokak gyakorlás útján való megismerésén alapuló észlelések sem tűntek el. Mint ahogy a táborban jelenlevők is változnak, változik az Egyesület tagságának összetétele is: 2009-ben adtuk ki az 5000., 2013-ban a 6000., 2019-ben a 7000. sorszámot (2021-ben pedig eljuttunk 7500-ig). Ez a tagsorszám-növekedés természetesen nem tükrözi a tagság hasonló mértékű emelkedését. Ha visszagondolunk az elmúlt táborokra, bizonyára sokunknak feltűnik, hogy létezik egy „kemény mag”, amelynek tagjai szinte minden évben megjelennek. Minden évben megjelennek – ez egyúttal azt is jelenti, hogy az idő múlásával öregsznek, öregszenek.

Talán sötétebben látom a helyzetet a valóságosnál, de mintha a fiatalok (érthetjük ez alatt nemcsak a diák-korosztályt, de a számomra fiatalabb, 30 vagy akár 40 éves korosztályt is) mintha kevésbé képviseltetnék magukat. Ahogyan több (más egyesületekben tag) ismerősökkel beszélgettem, ez a fajta elöregedés nem csak a mi egyesületünket érinti, hasonló jelek mutatkoznak a horgászegyesületekben, falmászó-klubokban, és máshol is. Talán kevésbé hajlandók

A Meteor 2021 észlelőtábor (MTT 2021) előadásai, programjai

15 év a csillagok alatt (Czinder Gábor)
Az MCSE Csillagtanója (Mizser Attila)
Bayer Uranometriája és a figurális csillaghatások aranykora (Mikulik Pál)
Binokli mint féműszer (Mádai Attila)
Csillagászat a Bécsi út másik végén (Szánthó Lajos)
Csillagászat 3D-ben (Kása János)
Éj-mélyből fölsejő két Magellán-felhő (Szabados László)
Építsünk modellrakétát! – majd: rakétaindítás!(Almás Csaba)
Exobolygó-észlelés a hátsó udvarból (Szűcs Mátyas)
Így láttuk a NEOWISE-üstököst: könyvbemutató (Nagy Mélykúti Ákos, Sárneczky Krisztián)
Konkoly civilben: a mozdonyvezető, hajóskapitány, zeneszerző, céllövő, csillagász (Sragner Márta)
Közös meteorészlelések (Keszthelyi Sándor és Igaz Antal vezetésével)
Meteorológiai ballon indítása (Simon János)
Mutasd meg távcsöved!
Távcsöves bemutató a nagyközönség számára
Távcsöves fórum
Asztrobazár

A Meteor 2021 észlelőtáborot segítették:

Recepció: Balogh Rita, Haris-Kiss András
Molnár Péter, Talabér Éva, Talabér Gergely,
Tóth Krisztián, Török Tünde

Tábori előkészületek: Mártha Zoltán,
Szulovszky András, Zsiros Zoltán

Felvételek, interjúk

Nyerges Gyula, Tordai Tamás, Mizser Attila

Táborvezető

Mizser Attila MZS

Támogatók

Nemzeti Kulturális Alap, ELKH CSFK CSI,
Budapesti Távcső Centrum, Keresztes Miklós,
Becz Miklós, továbbá a személyi jövedelemadó
1%-át felajánlók

az emberek egyesületi életet élni, közös cél érdekében önkéntes munkát végezni? Elnézve a tábor előkészítésében, lebonyolításában közreműködőket (nem is beszélve a Csillagtanyába fektetett több ezer órányi önkéntes munkáról), lelkesedésből nincs hiány, de természetesen ilyen lelkes emberekből jó lenne, ha még több lenne. Talán nálunk is a nyugaton megtapasztalt tendenciát látjuk már: hobbival (és egyesületi életben való komolyabb részvétellel) azok a fiatal felnőttek kezdenek foglalkozni, akik

talán a legtöbben egyetértünk abban, hogy az égboltot megismerni, a tájékozódás, megfigyelés fortélyait elsajátítani csak kemény munkával, a „hagyományos” tanulás módszerével lehet. A Polarisba látogató, távcsővásárlást fontolgató látogatókat igyekszünk lebeszélni – legalábbis első műszer esetében – a goto-funkcióval felszerelt műszerekről, hiszen az élményt éppen az objektum keresésének izgalma, az eltévedések sorozata után pedig végre a megpillantása jelenti.

Mi változott az égen a tarjáni másfél évti-

Táborunkból az M1 stábjá élőben jelentkezett be. Perger Géza nyilatkozik (Mizser Attila felvétele)

már túl vannak az egyetemi éveken, esetleg a családalapítást követő, a megszületett gyermek(ek) által okozott „túlzott igénybevétel” időszakán. Lehetőségeink is változtak: szinte mindenki zsebében okostelefon lapul, egy-egy laptop a távcső vagy a kamera vezérléséhez megszokottan számít (az első tarjáni táborok idejében a Polarisban még „szolgálatban” volt egy ún. zsúrkocsi, amivel egy komplett számítógépet, régi nagy monitorral lehetett kitolni a teraszra fotometriai megfigyelésekhez). Egyre gyakrabban merül fel a kérdés: van-e elérhető wifi, egyre inkább függünk nem csak a digitális eszközöktől, de az internettől is. Mindennek előnye és hátránya is van – mindazonáltal

zed során? Csak felsorolva néhány jelenséget: többször kifakult majd visszasötétedett a Jupiter déli egyenlítői sávja; viharok törtek ki a Szaturnuszon; átéltünk három Merkúr- és két Vénusz-átvonulást; több részleges napfogyatkozást; teljes- és részleges holdfogyatkozásokat; megfigyeltünk csalódást és kellemes meglepetést okozó üstökösöket (a különleges Holmes, a napközelségben szétesett ISON, a szabadszemes PanSTARRS és a tavalyi NEOWISE). Nyugdíjba vonultak az űrrepülőgépek, ezzel megszűnt a híres-neves, immár 30 évesnél is idősebb Hubble-űrtávcső javításának lehetősége. Eltűntek a sokáig bemutatók során is népszerű látványosságának számító Iridium-fel-

Makkos Gábor amatortársunk unokáit is elhozta a táborba (Török Tünde felvétele)

villanások, ellenben megjelentek – nagy bánatunkra – az immár szó szerint ezernyi tagból álló, csoportos felbocsátásuk után látványos „libasorban” vonuló kommunikációs műholdflották.

Nemcsak látványos, egyszeri vagy nagyon ritkán ismétlődő égi jelenségektől kellett elbúcsúznunk, sajnos minden évben meg kell emlékeznünk olyan kedves amatortársainkról, akik már nem lehetnek közöttünk – talán már közelebről szemlélik az égi csodákat. Eszünkkel néha talán úgy gondoljuk, hogy „ez az élet rendje”, de az élmény mégis megrázó: soha többet nem távcsövezünk már együtt. Különösen sokkoló a hír, ha egyébként jó erőben levő tagtársunk váratlan halálhíréről értesülünk (többek között ilyen volt idén a sokak által szeretett, ismerős háromkerekű motorján közlekedő Ménési János, akit szintén a már sokat emlegetett vírus vitt el fiatalon). Szomorúan böngésszük hagyatékukat, emlékezünk az általuk megörökített eseményekre, csodáljuk a szépen rendszerezett, címkézett fotókat, észlelési naplójukat. A kézzel fogható észlelési anyagot megőrizzük, sokszor ilyen szándékkal ránk hagyott műszereket igyekszünk jó helyre juttatni, ahol még sok örömet okoznak a legfiatalabb korosztálynak,

akik majd talán néhány év múlva már táborozni is eljönnek. Közös emlékeink, velük kapcsolatos anekdoták szájról-szájra terjednek – részévé válnak az amatőrök közös emlékeinek.

A recepción elhelyezett dobozban gyűjtöttük a táborral kapcsolatos ötleteket, javaslatokat (ahogyan eddig is vártuk azokat bármilyen formában). Ezek figyelembevételével érdekesebbé, szórakoztatóbbá, jobb igyekszünk tenni az idei nagytábort, amelynek előkészítése amúgy sem kis feladat, még számos önkéntes segítségével is. Szinte a tábor befejezése után rögtön kezdődik a következő előkészítése: az alkalmas időpontra a táborhely lekötése, az előadások, programok szervezése, a jelentkezések, regisztrációk kezelése, számlák kiállítása, elszámolások, stb. Ezután pedig következik a táborhely előkészítése a tábor előtti napon, ill. a tábor első napjának délelőttjén: a néhány éve már megszokott, és a tábor életében jelentős minőségi ugrást hozott (jelentős kiadással járó, de elengedhetetlen) szaniterkonténer szakszerű üzembehelyezése, az útjelző táblák kihelyezése, zászlók felhúzása; majd pedig az érkezők fogadása, eligazítása, regisztrálása, étkezési jegyek kiosztása, ügyes-bajos kérdések megoldása

(elveszett-talált tárgyak stb). A tábor zárásakor pedig mindezen tevékenységek „fordított sorrendben”. Fizikailag nem tűnik megterhelő munkának a recepció tevékenység, de a sokféle való figyelés, a túl meleg-túl hideg időjárás, a meteorokhoz hasonlóan „csomosodva” érkező táborozók minél gyorsabb, udvariasabb és mindenre kiterjedő kiszolgálása után bizony nem egy teljes áteszelt éjszakára vágyik a „receptor”. Még akkor sem, ha lakhelyéhez képest csodálatosan sötét az éjszaka, óriásműszerekkel lehet csodálni az objektumokat. Sokszor kissé szégyenkezve, hogy ezt a remek éjszakát kihagyom, inkább aludni tértem.

A bajai Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület rakétamodellezőinek arzenálja (Mizser Attila felvétele)

Visszatekintve magamra, a sokunk számára ismerős „visszafejlődést” látom elsősorban. Az első tarjáni táborokba még műszerekkel tömött autóval érkeztem, hogy a budapesti fényzennyezés alól kiszabadulva jókat észlelek, fotózok én is. Hamar rájöttem, hogy ha a recepción segíték egész nap, nem sok erőm marad a komoly éjszakai észlelőmunkára, így aztán a nagy, 20 cm-es Newton hamar elmaradt, később már csak a 72/432-as APO-t vittem, az utolsó kb. 8–10 évben pedig már csak binokulárt: „lesz ott éppen elég távcső amúgy is!”. A 2021-es táborban, hasonlóan jópár előzőhöz is, az volt a legnagyobb öröm, amikor a recepción

szintén folyamatosan dolgozó, illetve más amatőrtársakkal egyszerűen leültünk sötétedés után a réten, és néztük, csodáltuk az eget, beszélgettünk. Néha egy szép meteor (felkiáltással!), egy kis binoklizás az ismert objektumok környékén, pár változócsillag felkeresése – az észlelés mennyiségét tekintve nem sok, de a barátok révén való lelki feltöltődés tekintetében pótolhatatlan dózis volt ez a következő évre.

A 2021-es és az első, 2006-os tábor mintegy keretbe foglalja életem egy szakaszát. A 2006-os, első tarjáni táborra elkísért nagyobbik lányom, akinek az volt az első csillagásztábor – esténként a távcső felállítás, ismert objektumok észlelése, közös mászkálás a réten a távcsövek között, ismerkedés a csillagképekkel, égtájakkal, égitestekkel. Nappal néhány előadás, egyébként pedig fotózás (akkor kapott egy komolyabb fényképezőgépet). Két nappal az idei tábor kezdete előtt ígátott telefonhívást kaptam vejemtől: megszületett első lányuk, Kira. A világ megváltozott, a táborban már megfelelő büszkeséggel mutogattam az első felvételeket, és természetesen a vasárnapi táborzárás után hazafelé az első utam hozzájuk vezetett.

Lányom a közismert tábori mászkójánál (2006) és egy napos kislánya (2021)

2006-ban apaként, egy fiatal lánygyermekkel érkeztem a táborba. Idén, 2021-ben már nagyapaként mentem haza. Új fejezet kezdődik: csak pár évet kell várnom, és hozhatom az unokámat is a táborba, hogy közösen csodáljuk az égboltot...

Molnár Péter